

Güzel Bir Ölüm: “En Yüce Dost”a Dönüş

Omid SAFI

Çeviri: Aslı Yıldırım

Felsefe, yalnızca bir beyin cimmastığı değil, gerçek mânâda hikmet sevgisi olarak anlaşıldığı zamanlarda, Sokrates’in meşhur deyişinde belirttiği gibi, ölüme bir hazırlık olarak görülüyordu. Dahası, Platon’un *Sokrates’in Ölümü* (Phaedo) isimli eserinde şu satırlara rastlamak mümkündür: “Felsefe peşinde koşanlar, hakikatte ölüme yakındır.”

Yüzyıllar boyunca Yunan felsefe geleneği ile İslâm dini arasında süregelen yoğun etkileşimi önemsiz saymak için neredeyse hiçbir gerekçemiz yoktur. Bununla birlikte, belli başlı bazı Neoplatonik geleneklerde öne sürülen beden ve ruhun ikiliği ve karşıtlığı konusunun, merâmımızı anlatmada bize tam olarak hizmet ettiği de söylenemez. Zira bu düşünce geleneğinde ölüm, çoğu zaman, ruhun bedenden ayrılarak özgürleşmesi biçiminde algılanıyordu. Bedenin aşağı görülüp kötülenmesi düşüncesini de içeren bu tarz bir anlayış, o devirde de, günümüzde de bizim geleneğimizle uyuşmamaktadır. Çünkü İslâm geleneği bize, bedenle daha cömert bir ilişki kurmanın ve daha bütüncül bir ölüm anlayışına sahip olmanın imkânını verir. Beden, kutsal değil midir? Bize sûret veren balçık, hem yerin (âdem, topraktan yaratılmış demektir) hem de göklerin bir ürünü değil midir? Bedenimizdeki minerallerin kaynağı uzak yıldızlar değil midir? Hem tasavvuf geleneği

bize, Allah’ın yetmiş bin yıl boyunca insanın hamurunu yoğurduğunu, bu yetmiş bin yılın her gününün her saatinin her dakikasında mevcut her nefeste, Nefes-i Rahmân’a lâyıkhale gelene dek, bu çamura yetmiş bin adet muhabbet nazarı ettiğini söylemez mi?¹ Peki ya beden de ruhun da kutsal addedildiği ve ölümün, “beden hapishanesinden kurtuluş”-tan çok daha güzel bir anlama gelebileceği bilinciyle yaşarsak ne olur?

İslâm geleneğinde ölüm, Yunan düşüncesinde kendisine verilen ve ruhun bedenden ayrılmasını ifade etmekten ibâret olan anlamından çok daha görkemli, daha muhteşem bir şey olarak algılanır. Biz de, bu kısa değerlendirme yazısında, Kur’ân-ı Kerîm ve Hz. Peygamber ile Mevlânâ, Harakânî ve tasavvuf yolunun diğer büyüklerinin, geleneğimizin zenginliğini yansıtan, ölüme ilişkin muhteşem güzellikteki bakış açlarına değinmeye çalışacağız. Nihayetinde, tasavvuf geleneğindeki her konuda olduğu gibi, tasavvufun ölüme dâir anlayışı da Hz. Peygamber’e ve O’nun vuslat anındaki “En Yüce Dost”a dönüşünün gerçekleşmek üzere olduğunu belirten sözlerine dayanmaktadır. Ölüm döşeginde kendisine, “İstedğin bir şey var mı?” diye soran arkadaşlarına, “Bir

1 bk. ‘Aynü’l-Kudât Hemedânî, *Temhidât*; ayrıca <https://www.youtube.com/watch?v=CK1Ypt-3dOU> gibi Kavvali türüne ait şarkılar.

anlığına bile olsa Allah'ı bilmek isterdim." cevabını veren Zünnûn-ı Mısırî'nin, Efendimiz'in mübârek ayak izlerini takip ettiği açıktır. Ümit edelim ki, bu yazıda dile getirilen düşünceler, o yönde atılmış küçük bir adım olsun ve ölümü, kucagından aslında hiç ayrılmadığımız En Yüce Dost'a bir dönüş olarak tasavvur edebilelim.

Kur'ân, yaşam ve ölüm arasındaki ilişkiyi, yaşamdan ölüme, ölümden yaşama bir geçişten ziyâde onların iç içe geçmiş kavramlar olduğu yönüyle anlatır:

O, ölüden diriyi meydana getiren(dir), diriden de ölüyü; ve toprağı öldükten sonra yeniden canlandıran O'dur: İşte Siz de (ölümünden hayata) böylece döndürüleceksiniz. (Rûm 30/919)

Yine, Kur'ân'ın bazı bölümleri, kendilerini tamamen Allah yoluna adayarak nihâî fedâkârlığı gerçekleştirip günahlarından arınanlar açısından, yaşam ve ölüm arasında nasıl bir akışkanlık olduğunu anlamamıza yardımcı olur:

Allah yolunda öldürülenleri ölü saymayın. Hayır, onlar diridir! Rızıkları, Rableri katındadır. (Âl-i İmrân 3/169)

Allah yolunda öldürülenlere "ölü" demeyin: Hayır, onlar yaşıyor, ama siz farkında değilsiniz. (Bakara 2/154)

Allah yolunda "öldürülmek", yalnızca savaş alanında şehit olanlara değil, nefsinin aşağı vasıflarından Allah rızasını gözeterek kurtulmak amacıyla mücâhede eden ve böylece nefsini arındırmaya çalışan herkese yapılan bir atıftır. Sûfîler de aşk yolunda katledilen-

ler veya aşk şehitleri olarak anılmıyor mu?² Ebû Saîd Ebû'l-Hayr, bir dörtlüğünde (#113) aşk şehidinin, savaş şehidinden üstün olduğunu, zîra savaşta şehit olanın düşmanı tarafından, aşk şehidinin ise Dost'u tarafından şehit edildiğini belirtir:

كان كشته دشمنست وابن كشته دوست

Allah âşıklarının en büyüğü (ya da İbnü'l-'Arabî'nin deyişiyle *reisü'l-muhibbin*) ve aşk şehitlerinin önderi, hiç şüphesiz ki Seçilmiş Olan yani Hz. Peygamber'dir. O'nun bizâtihi varlığı, fiziksel yaşam ve ölümden çok daha üst bir seviyededir. Bunun bir örneği, kendisine selam ve salavat edildiğinde nasıl mukabelede bulunduğuna ilişkin şu sözlerinden anlaşılabilir:

مَا مِنْ أَحَدٍ يُسَلِّمُ عَلَيَّ إِلَّا رَدَّ اللَّهُ عَلَيَّ رُوحِي حَتَّى أَرُدَّ عَلَيْهِ السَّلَامَ

Şayet içinizden biri bana salavat getirirse onun selamını almak üzere Allah bana ruhumu iade eder; ben de onun selamına selam ile mukabele ederim. (Ebû Dâvûd, Sünen, 2041)³

Bazı sûfî müfessirler hadiste geçen "ruhun iadesi" hususunu, Hz. Peygamber'in, Allah'ın tefekküründe boğulmuş olma halinden, müminleri fark edebilme haline döndürülmesi biçiminde yorumlar. Peygamber, elbette gerçek anlamda diri olarak addedilir; zîra Allah'ın Sevgilisi (sav), Cenâb-ı Hakk'ın top-rağa, peygamberlerin bedenlerini çürütmeyi haram ettiğini söylemiştir.⁴

2 Carl Ernst ve Bruce Lawrence'ın Çiştî tarikatı hakkında kaleme aldıkları harika kitabının başlığını hatırlayalım: *Aşk Şehitleri* (Sufi Martyrs of Love)

3 <https://sunnah.com/abudawud:2041>

4 <https://sunnah.com/ibnmajah:1085>

Peygamber'in, bu konuda anlatmak istediklerimizle ilgili olan ve belki de en çok bilinen sözü ise şöyledir:

Ölmeden önce ölünüz.

موتوا قبل ان تموتوا

Bu nebevî hikmet iki tür ölümden söz eder. "Ölmeden" olarak belirtilen kısım, tabiidir ki, hepimizi bekleyen fiziksel ölüme işaret eder. Ne de olsa, henüz ölümü tecrübe etmemiş olanlar dahi eninde sonunda bunu tadacaklar. Efendimiz'in kabri yanında, Hz. İsa (as.) için de boş bir kabir bulunmuyormu? Peki ya diğer "ölüm"? "Ölmeden önce ölmek" ne anlama geliyor?

Bu ölüm, nefsin, dünyevî olanın, bencilliğimizin ölümüdür. Bu, Bir'in, Tek'in var olabilmesi için yok edilmesi gereken izâfî benliktir. Mevlânâ'nın bir hikâyesinde "Kapıyı çalan kim?" sorusuna "Benim!" dediği için çöle, sürgüne gitmek zorunda kalanın, geri döndüğünde aynı soruya "Sensin, ey gönülümü çalan sevgili!" diye cevap verebilmesi için pişmesidir.⁵ Sûfiler, ölmeden önce gerçekleşmesi nasihat edilen bu ölüme verdikleri önemi, ibâdete yönelik bazı ritüeller ve şiirler aracılığıyla göstermişlerdir. Tasavvuf müziğinin birçok örneği, "fenâ"ya (benliğin Allah'ın varlığında yok edilmesine) erişmenin yollarına yapılan atıflarla doludur. Bununla birlikte Kur'an'ın, her fenâ'yı bir bekâ'yla, yani Ebedî ve Ezelî Olan Ahad'ın kalıcılığıyla dengelediğini de unutmamak gerekir:

Göklerde ve yerde olan her şey yok olup gitmeye mahkumdur ama kudret ve ihtişam sahibi olan

5 Mevlâna, Mesnevî-i Şerif, 1: 3032 ve devamı.

Rabbinin Zâtı sonsuza dek kalıcıdır. (Rahmân 55/26-27)

Peki "ölmeden önce ölmek"le ne kazanırız? Allah'ın bekâsını, her şeyin silinip yalnızca O'nun kalmasını. Ezelen ve ebeden diri olmakla kalmayıp, yaşamın bizâtihi kaynağı olan Hayy'ın yaşatmasını.

Hayatlarımızın büyük bir kısmında ya bu bedenlenmiş halimizle sonsuza kadar yaşayacağımızı düşünerek veya aslında yalnızca Allah'a ait olan boşluğu, dünyevî duyuşal zevklerle doldurmaya çalışarak ölümü reddeder, görmezden geliriz. Ancak bir kez benliği, kendini Tanrı ilan etmek isteyen o nefis Firavununu içimizden atabilirsek, o zaman geriye hakikî Yaşam, mutlak mânâda diri olan Hayy kalır. Bu bize, kendilerine hayattan ne istedikleri sorulduğunda, cevâben, zaten her türlü nimete sahip oldukları ve bu nedenle kendilerinde şükür ve rızâdan başka bir şey kalmayan, gerçek anlamda Râzı ruhların durumlarını hatırlatır. Bu nedenle Kur'an, Allah'a dönüş halini *râdiyyeten*, *merdiyyeten* biçiminde tanımlar: *Dön Rabbine, sen O'ndan râzı, O da senden râzı olarak.* (Fecr 89/30)

Nefsin aşağı vasıflarından çoktan kurtulmuş olan bu ruh, Cennet'e, yalnızca ân'ın hüküm sürdüğü o ışıltılı ve görkemli bahçeye girmeye hazır olan huzurlu ve sâkin ruhtur.

Fîhi Mâ Fîh'te Hz. Mevlânâ, Efendimiz'in bu hadisini değerlendirirken, bu sözlerin gerçek anlamının, kişinin kendi nefsâniyetinden geçerek, varlığını Hak'ta silmesi ve tamamen Hakk'ın Nûru haline gelmesi olduğunu belirtir.⁶

6 Mevlânâ, Fîhi Mâ Fîh, bölüm 2. Eserin İngilizce tercümesi için bk. W. M. Thackston, *Gaybın Alâ-*

▲
A'râf Suresi 156. Âyet
"Ve rahmetî vesiat kulle şey
/ Rahmetim her şeyi kuşatır."

Rivâyet edildiğine göre Efendimiz, vefâtına yakın bir zaman kala sahabeden biri olan Ebû Muvayhibe'ye, *Bana bu dünya hazinelerinin anahtarları ve bu dünyada ölümsüzlük, ardından da Cennet sunuldu. Bununla, Rabbim'e ve Cennet'e kavuşma arasındaki seçim bana bırakıldı.*⁷ dedi. Bunun üzerine Ebû Muvayhibe, Mustafa'ya (sav), "Ey bana anamdan ve babamdan daha sevgili olan! Bu dünya hazinelerinin anahtarlarını ve burada, ardından Cennet gelen ölümsüzlüğü seç." dedi. Efendimiz ise ona, çoktan Rabbine ve Cennet'e kavuşmayı seçtiği cevabını verdi.

Ya ölüm Yüce Dost'a, Sevgili'ye kavuşmaktan başka bir şey değilse? Hz. Ayşe'den -Allah ondan râzı olsun- rivâyet edildiğine göre, Peygamberimiz'in son sözleri, *Ey Allah'ım, en*

metleri (Signs of the Unseen), 13-14.

7 Martin Lings, *Hz. Muhammed'in Hayatı*, 337-338.

*Yüce Dost*⁸ olmuştur. O halde bu Dost'a kavuşmaktan nasıl korkulabilir ki? Refik, en yakın arkadaş... İbn Mülcem'in zehirli kılıcıyla suikaste uğrayan Hz. Ali'nin son sözleri, "Kâbe'nin Rabbine yemin olsun ki ben kazandım." değil miydi?⁹

Peki ya Hazreti Fâtıma'ya, Peygamber'in ruhundan gelen o ışık saçan, nurlu ruha ne demeli? Efendimiz'in son günlerinde Hz. Fâtıma O'nu ziyarete gider. Efendimiz, ona bir şeyler söyler; bunun üzerine Hz. Fâtıma ağlamaya başlar. Daha sonra ona başka bir şey söyler ki bu onun gözyaşları arasından gülümsemesine neden olur. İlk etapta Efendimiz'in ona verdiği sırları kimseye ifşa etmez. Ancak daha sonraları bu sırrı açıklayarak, Efendimizin'in kendisine önce bu hastalıktan öleceğini söylediğini, ikinci ola-

8 <https://sunnah.com/bukhari:4463>

9 <https://www.al-islam.org/life-ali-ibn-abi-talib-baqir-sharif-al-qurashi/martyrdom-imam-ali>

rak da O'na ilk kavuşanın kendisi olacağını müjdelediğini belirtir.¹⁰ Anlaşılacağı üzere, kedere veya sevince sebebiyet veren şey ölümün kendisi değil, *Refikü'l-A'lâ'*nın ve bu Yüce Dost'la yoldaşlığını sürdürenlerin arkadaşlığı, dostluğu ve kardeşliğidir.

Mustafa'nın (sav) kardeşliğine, En Yüce Dost'un yoldaşlığına sahip olanlarla arkadaşlığı sürdürmek, ölüme bakış açımıza bambaşka bir boyut kazandırır. Uhud Savaşı esnasında kocası, erkek kardeşi ve babası şehit olan Beni Dinar'dan bir kadının etkileyici bir hikâyesi nakledilir. Buna göre kadın, Efendimiz için endişelenerek etrafındakilere O'nun nasıl olduğunu sormuş. Onlar da, "O, olmasını arzu ettiğin gibidir." diye cevap vermişler. Kadın yine de yetinmeyip Efendimiz'i görmek istemiş. O'nu görüp de sağ salim olduğuna ikna olunca ağzından şu sözler dökülmüş: "Senden sonra her felaket önemsizdir."

Kur'an'da ve Habibullah'ın (sav) hayatında rastladığımız bu temalar, evliyânın, Allah dostlarının yaşamlarında da tekrar tekrar karşımıza çıkar. Nakledilir ki Hazreti Râbia, Sevgili'ye kavuşma anı geldiğinde, odasında tek başınaydı ve arkadaşları dışarıda beklemekteydiler. Az sonra içeriden, daha önce de değindiğimiz, Fecr Sûresi'nden şu âyetleri okuyan bir ses geldiğini işittiler:

*Ey iç huzuruna (itmînan) ermiş olan insanoğlu!
Dön Rabbine, sen O'ndan râzı, O da senden râzı olarak.*

Bir müddet sonra arkadaşları kapıyı açıp içeri girdiklerinde, Râbia'nın vefat etmiş olduğunu gördüler. Daha sonraları onu rüyasında gören biri, rüyada kendisine, sorgu melekleri

10 Martin Lings, *Hz. Muhammed'in Hayatı*, 339-340.

olan Münker ve Nekir ile olan tecrübesinin nasıl geçtiğini sordu. Râbia şöyle cevap verdi:

"O iki civanmert yanıma gelip bana, 'Rabbin kimdir?' diye sordu.

Ben de onlara şöyle dedim: 'Allah'ın huzuruna varıp O'na deyin ki, 'Onca halk arasında şu kocakarıyı unutmayın. Şu dünyada Senden başka kimsesi olmayan bu zavallı kadın Seni hiç unutabilir mi? Ne diye bana birini gönderip de 'Rabbin kim?' diye sorduruyorsun?'"¹¹

Ölüm anındaki benzer bir karşılaşmaya ilişkin bir başka anekdot da, basit bir çoban olan, o büyük Allah âşığı Ebü'l-Hasen Harakânî'den aktarılır:

Yüzümü Allah'a çevirip şöyle dedim:
Allah'ım,
Beni şu üç vakitte ağyarın eline bırakma:
Birincisi,
Kirâmen Kâtibinin amel defterimi
bilmesine izin verme!
Senin amellerimi bilmen bana yeter!
İkincisi,
Ruhumu Senden emânet aldım ve onu
yalnız Sana iade ederim.
Azrail'i aramıza sokma!
Üçüncüsü,
Kabirde, bana Rabbimi soracak olan
sorgu meleklerini yoluma çıkarma!
Yoksa onları, Sana ve Habibine
inanıncaya kadar boğazlarından sıkır,
bunu yapana dek gitmelerine asla izin
vermem.
(NBD 276)

11 'Attar, *Tezkiretü'l-Evliyâ* (Arberry'nin *Muslim Saints and Mystics* adlı tercümesi) (Süleyman Uludağ'ın Türkçe çevirisi ve orijinal Farsça metinden yararlanılarak yukarıda şekilde tercüme edilmiştir.)

Yaşamı boyunca sahip olduğu, hatta ölürken dahi ödün vermediği o cüretkâr ama letâfet dolu üslûbuyla Harakânî şöyle der:

İlâhî!
Eğer ruhumu almak için Kendin
yerine Azrâil'i gönderirsen, o meleğin
ruhunu ben alırım!
Sonra her ikimizin naaşlarını da
kabristana taşımak zorunda kalırlar!
(TA 689; NBD 274)

İslâm mânevî dünyasının zirve ismi hiç şüphesiz Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'dir. Şimdi gelin, hep birlikte ona kulak verelim ve onun, ölümü bir son olmaktan ziyade, yeniden doğmaya, asıl dirilişe götüren bir geçit olarak görmeye bizi nasıl teşvik ettiğini keşfedelim. Ölümü, falancanın "gurûbu" olarak görmek yerine, meyve vermesi için ekilen bir tohum olarak görmeye başlayabilirsek ne olur?

Sana batış görünen
Doğuşun kendisidir!
Güneşle aya gurûbdan hiç ziyân
gelir mi?
Hangi tohum yere ekildi de bitmedi?
Ne diye insan tohumundan şüpheye
düşüyorsun?
Hangi kova suya salındı da
dolu dolu çıkmadı?
Can Yûsuf'u ne diye kuyuda
feryad etsin?
(Mevlânâ, Dîvân-ı Şems, Gazel 911)

Peki bu söylenenler ışığında ölüm, zevkli bir kavuşma olarak görüldüğünde, bir insanın ölüm hâdisesini nasıl karşılayacağız? Her konuda olduğu gibi bu konuda da Mevlânâ, irfânı ile bize yol göstermektedir:

Kardeşim,
Benim mezarıma sakın defsiz gelme!
Çünkü Allah'ı sevenlere, O'nun
huzurunda olanlara dertli olmak,
kederli olmak yaraşmaz!
Allah beni aşk şarabından yaratmıştır;
ölsem de, çürüsem de ben, yine o aşkı!
Ben Hakk'ın sevgisinin şarabıyla öyle
kendimden geçmişim, öyle mest bir
haldeyim ki, zaten benim aslım aşk!
Söyle bakalım; şaraptan, sarhoşluktan
başka ne doğar?
Ruhum beni terk eder, Tebrizli
Şemsseddîn'in ruhunun bulunduğu
burca gider de, artık bir daha geri
gelmez!

Hepimiz Bir'in tezâhürleriyiz; bu dünyaya Kesret olarak geldik ve günün birinde yeniden Bir'e döneceğiz. Hıristiyan azizlerinin söylediği gibi, kaçınılmaz bir karşılıklık ağına yakalanmış vaziyette, birbirimize dolanmışız. Birimizi doğrudan etkileyen şey, diğerlerini de dolaylı olarak etkiliyor. Bu ilişki türü, bitki ve hayvanlarla geliştirdiğimiz ilişki için de geçerli. Mevlânâ'nın kedisi, o öte âleme göçtükten sonra üzüntüsünden ölmedi mi? Hazret ölüm döşeğindeyken kedisi, teskin edilmesi mümkün olmayacak şekilde inliyordu. Hazret-i Mevlânâ gülümsemi ve etrafındakilere, "Bu zavallı kedi ne diyor biliyor musunuz? O, 'bugünlerde siz selâmetle yükseklere ve öz vatanınıza gideceksiniz, ben zavallı ne yapacağım?' Bunun üzerine orada bulunan herkes feryad edip kendilerinden geçti. İşte bu kedi öldüğünde kefenlenip Mevlânâ'nın mübârek türbesinin civarına gömüldü.¹²

12 Ahmed Eflâkî, *Menâkıbü'l-Ârifin*, (John O'Kane'in *Feats of the Knowers of God* adlı tercümesi).

Yine, Hz. Mevlânâ'nın ölüm anına ilişkin Ahmed Eflâkî tarafından aktarılan bir başka anekdot mevcuttur. Nakledildiğine göre Mevlânâ, Azrâil'i son derece güzel bir sûrette teccüm etmiş olarak gördü. Artık ayağa kalkacak tâkati kalmamış olmasına rağmen, bu güzel genç adamı görünce onu selamlamak üzere ayağa kalkıverdi. O genç adam, zarif bir tavırla bir müddet onu bekledi. Mevlânâ, yanına doğru ilerleyerek sordu: "Siz kimsiniz? Ne istiyorsunuz?" Genç adam cevap verdi: "Ben, kesin karar verme meleği Azrail'im. Mevlânâ Hazretleri ne buyuracak diye celîl olan Allah'ın emriyle geldim." Bunun üzerine Mevlânâ, "Böyle nurlu bir yüzü görmek, ne kutlu bir hediyedir!" dedi.

Ölüm korkusu olmadan yaşamak nasıl bir şey olurdu? Mevlânâ, ölüm ve ölümü En Yüce Dost'a vuslat olarak karşılama üzerine çok sayıda muazzam beyit kaleme almıştır:

Ayla güneşim geldi; bak, göz ışığım geldi.
İnci kaynağım geldi; altın pınarım geldi.
O âb-ı hayâtımdır benim!
Ben ölümden korkmam ki!
Ürkmem serzenişlerden,
çünkü kalkanım geldi!

از مرگ چرا ترسم کو آب حیات آمد
وز طعنه چرا ترسم چون او سپرم آمد

Tıpkı Hz. Peygamber'in (sav) bu dünya ve âhiret arasında muhayyer bırakılması gibi, Mevlânâ'ya da böyle bir seçenek sunulmuştur. O, hem bu dünyadaki dostlarına hem de âhirete irtihal etmiş olanlara duyduğu muhabbetin çekim gücünden şöyle bahseder:

Dostlarımız bizi bir yana çeker,
Mevlânâ Şemseddîn ise öte yana çağırıyor.

Allah'ın dâvetçisine uyun ve O'na imân edin.
(Ahkâf 46/35)
Ayrılmak zorundayız.

Hz. Mevlânâ da, kendisinden "Sultanımız" diye bahsettiği Hz. Peygamber'in, *Benim hayatım sizin için hayırlıdır; ölümüm de sizin için hayırlıdır* sözlerine atıfta bulunur. Ona göre bunun anlamı şudur: "Benim hayatım size yol gösterir; ölümüm de iyilik bahşeder."

Yakın aile efrâdı içerisinde, Hz. Mevlânâ'nın vuslatı yaklaştığında yaşadığı, belki de en dokunaklı hâdise, eşi Kira Hatun'la olandır. Mevlânâ'nın, yaşamının sonlarına doğru, sevgili eşi Kira Hatun'la paylaştığı, fısıltılardan müteşekkil ve maalesef nâdiren tercüme edilen hoş bir hikâyeyi burada nakledeyim: Rivâyet edildiğine göre Kira Hatun, kendisine "âlemin nuru", "nefesimin sırrı" ve "âdem-in canı" dediği eşini kaybedeceği düşüncesi ile ağlamaktadır. Bir yandan da, onun vefatından sonra, onun gibisini asla bulamayacağını yüksek sesle haykırır. Bunu duyan Mevlânâ ona şöyle seslenir:

"Bu âlemde biri size, diğeri de bedene olmak üzere iki ilgimiz vardır. Allah'ın inâyetiyle her şeyden sıyrılıp tecerrüt ve birlik âlemi yüz gösterdiği zaman, bedene olan ilğim de sizin olacaktır."¹³

Mevlânâ, sevenlerine, mezarına ağlayarak değil, bir enstrümanla gelmelerini ne de güzel söylemiş! Allah dostlarının irtihallerini bir "dügün ziyâfeti" ("urs), bir kavuşma olarak kutlamıyor muyuz? İşte Franklin Lewis'in, Mevlânâ'nın ölümü nasıl karşılamamız gerektiğine dair yazdığı şiirinin tercümesi:

13 Ahmed Eflâkî, *Menâkıbü'l-Ârifin II*, 583.

“Semâ Âyini”

Öldüğüm gün tabutumu götürürlerken,
Bende bu dünya derdi var sanma!
Dünyadan ayrıldığıma üzüliyorum
zannetme!
Sakin ola ki öldüğüm için ağlama!
“Yazık, vah vah” deme!
Eğer ben yaşarken nefse uyup
Şeytanın tuzağına düşersem,
O zaman “eyvah” demenin sırasındır.
Cenâzemi gördüğün zaman “firâk,
ayrılık” deme!
Benim kavuşmam, buluşmam işte o
zamandır.
Beni toprağa verdikleri zaman,
“Elvedâ, elvedâ” demeye kalkışma!

Mezar bir perdedir ki onun ardında
Cennet'in huzuru vardır.

Hz. Mevlânâ, *Mesnevî*'de, ölümün, sırasıyla mineral, bitki, hayvan ve insanlık mertebelerinden geçerek öte seviyelere yükselmek olduğundan bahseden muhteşem bir açıklamasını yapar. Aşağıda A. J. Arberry'nin tercümesiyle sunduğumuz bu şiir şöyledir:

Ben cemâdattandım... Öldüm, yetişip
gelişen bir varlık, nebat oldum.
Nebatken öldüm, hayvan sûretinde
zuhur ettim.
Hayvanlıktan da geçtim, hayvanken de
öldüm de insan oldum.
Artık ölüp de yok olmaktan ne diye
korkayım?

Bir hamle daha edeyim, insanken
öleyim de
Melekler âlemine geçip kol kanat açayım.
Melek olduktan sonra da ırmağı atlamak,
Melek sıfatını da terk etmek gerek.
O'nun vechinden başka her şey helâk olur.
Melekken yine kurban olup
O, vehme gelmeyenden olurum.
Yok olurum. Erganun gibi yokluk bana,
Muhakkak ki onlar aslına dönerler der.
(Mevlânâ, Mesnevî, III: 3901-3906)

Înayet Han gibi birçok tasavvuf büyüğü, mineralden bitkiye, bitkiden hayvana, hayvandan insana ve nihayetinde insandan ruhânî varlıklara giden bu yolculuğun, düz bir çizgide ilerleyen ve zamanla sınırlanan bir yolculuk olmadığını belirtir. Aslında bizler, aynı anda bütün bu farklı âlemlerde yaşıyor ve onlara hayat veriyoruz. Bu nedenle, bir bakış açısına göre, İlâhî Sevgili'ye "dönüş", zaten şimdi ve burada, yani halihazırda yaşanmaktadır.

Adını zikrettiğimiz ve Batı'ya gelen ilk Sûfî olarak bilinen Güney Asyalı Çiştî hakîm İnayet Han, ölümü, yükümüzü taşımaya yardım etmek üzere gelen bir hamal olarak tanımlar. Sıklıkla bize hatırlatıldığı üzere ölüm, dünya hayatının bir aynası niteliğindedir. Yaşamını çirkinlik, zulüm, kin, düşmanlık ve nefretle geçirenler için elbette ölüm meleği korkutucu bir sûrette olacaktır. Ancak daima muhabbet, şefkat, güzellik, merhamet, âhenk ve hilm yoluna çekilenler için ölüm meleği, Dost'a kavuşmak üzere çıktığımız yolculukta yanımıza aldığımız bavulu taşımada bize yardım elini uzatan bir yâver olmaz mı?

Înayet Han, bize, ölüm üzerine derin bir tefekkür önerisinde bulunmaktadır:

Ölüm, nesin sen?
- Yaşamın gölgesiyim.
Ölüm, neyden doğdun sen?
- Cehâletten doğdum.
Ölüm, senin meskenin neresi?
- Meskenim, vehmin zihnidir.
Ölüm, sen ölür müsün?
- Evet, peygamberin bakışının okuyla delindiğimde.
Ölüm, kimi yanına çekersin?
- Bana ilgi duyanı.
Ölüm, ya kimi seversin?
- Bana iştiyâk duyanı.
Ölüm, kime gidersin?
- Beni çağırana.
Ölüm, kime korku verirsin?
- Bana âşinâ olmayana.
Ölüm, ya kimi okşar seversin?
- Kollarımda teslimiyetle yatanı.
Ölüm, kime karşı gaddarsın?
- Çağrımaya hemen yanıt vermeyene.
Ölüm, kime hizmet edersin?
- Dindara. O "eve" döndüğünde onun yükünü taşıyım.
(Înayet Han, *Vadan-Tanas*)

Bu bakış açısıyla ele alındığında iyi bir yaşamın, iyilik ve güzellikle dolu bir yaşamın ardından gelecek ölüm de güzeldir. Mevlânâ'nın yakın dostu Sadreddîn Konevî'nin dudaklarından, onun vefatının ardından şu sözler dökülmemiş miydi?

Âşıkla mâşuk arasında,
İpekten bir gömlekten fazlası
kalmadığında,
İstemez misin ki o gömleği kaldırıp
Nuru nura kavuştursunlar?

Bu anlamda ölüm, bedeninin dağılıp cismin ıskartaya çıkması değil, nurun nura kavuşma-

sıdır. Kelimenin tam mânâsıyla *nur üzerine nur*'dur. Ben de hepimiz için böyle olmasını niyâz ederim.

Büyük kadın mutasavvıf Sâmiha Ayverdi de ölümle ilgili olarak ihvânına şöyle söylemedi mi?

“Benim için neden üzülüyorsunuz?
Yalnızca bir odadan diğerine
geçmekteyim.”

Gelin, yazımızın sonunu, “Lisânü'l-Gayb” diye de anılan Hâce Şemseddin Muhammed Hâfız ile getirelim. Fars dilinin belki de en iyi şâiri olan büyük Hâfız, bizi gerçekten de ölümsüzlüğe taşıyacak olan bir âb-ı hayatın mevcut olduğunu söyler ki bu, aşktır.

Gönlü aşk ile dirilen ölmez asla
Âlem cerîdesinde yazılıdır bizim
sonsuzluğumuz.

هرگز نمیرد آن که دلش زنده شد به عشق
ثبت است بر جریده عالم دوام ما

Dilerim ki ölüm, hepimiz için “âlem cerîdesinde” bir kayıt, ezeli unsurlara, semâvî köklere ve En Yüce Dost'un kucığına bir dönüş olsun.

Son sözleri, günümüz Türk kadın sûfilerinden Cemâlnur Sargut'a bırakalım:

Allah'ı ve ölümü, O'nun zikriyle
hatırlayın.
Ölüm, Allah'a giden yolun kapısıdır.
O'nun mutlak irâdesine dönüşün
kapısıdır.
Ölüm, Allah'ın huzuruna giden
yolun kapısıdır.

Niyâzımız odur ki güzel yaşayıp, güzel ölelim; Mustafa'nın (sav) ve tüm Allah dostla-

rının bereket ve inâyetiyle Cenâb-ı Hakk'ın huzuruna el ele yürüyelim.

Ebü'l-Hasen Harakâni'nin, kendisine, ölümden korkup korkmadığı sorulduğunda verdiği cevabı kendimize düstur edinerek yaşayalım. O şöyle demişti:

Ey ölüler!
Ölümden korkmayın!

